



การอพยพย้ายถิ่นของชาวกูย

รศ.ดร.ภูมิจิต เรืองเดช¹

การศึกษาเรื่องการอพยพย้ายถิ่นและการเคลื่อนย้ายแรงงานของชาวกูย กรณีศึกษาที่หมู่บ้านโคกมะขาม อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์ในครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการทางสังคมของชาวกูย ซึ่งบรรพบุรุษในอดีตของชาวกูยมีประวัติศาสตร์ของการอพยพย้ายถิ่นอย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลายาวนาน โดยปรากฏหลักฐานที่นักวิชาการผู้สนใจหลายท่านได้ทำการศึกษาเรื่องการเคลื่อนย้ายของชาวกูย ปัจจุบันชาวกูยตั้งหลักแหล่งอาศัยกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทย โดยอาศัยหนาแน่นในจังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์และบุรีรัมย์ นอกจากนั้นยังมีชาวกูยอีกกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่บริเวณเมืองอัตปือ แสนปาง จำปาศักดิ์และสาละวัน ในบริเวณตอนใต้ของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในขณะที่มีหลักฐานที่ค่อนข้างชัดเจนว่า ถิ่นฐานดั้งเดิมของชาวกูยนั้นตั้งอยู่บริเวณจังหวัดกำปงสวาย (หรือปัจจุบันคือพื้นที่ตอนเหนือของจังหวัดกำปงธม) บริเวณอำเภอปราสาทบรลังก์ อำเภอปราสาทสอมโบว์ อำเภอกำปงสวาย และอำเภอสันตัน ในจังหวัดกำปงธม ประเทศกัมพูชา

กลุ่มชาติพันธุ์กูยอพยพ เคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยหลายครั้ง สาเหตุอาจเกิดอุทกภัยหรือภัยทางการเมืองที่เกิดขึ้นในดินแดนแถบนี้

จากตำนาน (Myth) ที่เล่าสืบต่อ ๆ กันมา ซึ่งมองลีเออร์ เลวี (M.Levy) นักโบราณคดีชาวฝรั่งเศสได้บันทึกไว้ ซึ่งพอสรุปได้ว่าในอดีตดินแดนที่ชาวกูยตั้งถิ่นฐานอยู่ทางตอนเหนือเมืองกำปงธม ได้เกิดแผ่นดินไหวจึงอพยพหนีภัยขึ้นไปทางเหนือแล้วอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองของลาว ในสมัยเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร และในสมัยต่อ ๆ มา ได้ถูกเกณฑ์แรงงานและให้ส่งส่วย จึงอพยพหนีเข้ามาอยู่ในแถบเทือกเขาตงรัก ทั้งในเขตที่เป็นดินแดนเขมรและในเขตที่เป็นภาคอีสานของไทยในปัจจุบัน (ไพฑูรย์ มีกุล. 2545)

จิตร ภูมิศักดิ์ (2524) ได้กล่าวถึงชาวกูยกับราชอาณาจักรสยาม โดยสรุปว่าจากหลักฐานสมัยกรุงธนบุรี คนไทยเรียกชาวกูยว่า “เขมรป่าดง” สันนิษฐานว่าเพราะบริเวณตั้งแต่ลุ่มแม่น้ำมูล (ท้องที่จังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ และบางส่วนของอุบลราชธานี) ไปจนถึงเมืองจำปาศักดิ์สาละวัน อัตปือ ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของชาวกูยนั้นมีภูมิประเทศเป็นป่าดงและอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางการปกครองของราชอาณาจักรไทย

ต่อมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเมื่อดินแดน “เขมรป่าดง” ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพิจารณาเห็นว่า ถ้าจะเกณฑ์แรงงานผู้คนที่ย้ายมาอยู่ในบริเวณเขมรป่าดงในระบบเลกไพร่ธรรมดา

¹ รองศาสตราจารย์สาขาวิชาภาษาไทย



เช่นเดียวกับชาวไทยกลุ่มอื่น ๆ แล้วก็คงจะไม่ได้ผลเต็มที่ เพราะภูมิประเทศเป็นอุปสรรคในการสื่อสารคมนาคม จึงได้มีการนำเอาระบบไพร่ส่วยขึ้นมาใช้ โดยกำหนดให้ชาวเขมรป่าดงส่วยแทนการถูกเกณฑ์แรงงาน เช่น ครั้ง ไม้เนื้อหอม และของป่าอื่น ๆ จึงเป็นที่มาของการเรียกชาวญว ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณเขมรป่าดงว่า “ส่วย” และยังมีหลักฐานจากพงศาวดาร (ประชุมพงศาวดารภาค 4) ได้กล่าวถึงหัวเมืองที่เรียกว่าเขมรป่าดงนั้นมีปรากฏชื่อครั้งแรกในสมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศรีนร (สมเด็จพระเอกาทศ กษัตริย์องค์สุดท้ายแห่งกรุงศรีอยุธยา) ซึ่งโดยความหมายนี้ชาวเขมรป่าดงก็คือ ชนชาวเขมรที่ล้าหลัง และเป็นกลุ่มชนเผ่าหนึ่งที่ไม่มีความเจริญเมื่อเปรียบเทียบกับชาวเขมรในกัมพูชาที่คนไทยคุ้นเคยมาก่อน ทำให้เข้าใจได้ว่า “หัวเมืองเขมรป่าดง” นั้นประชากรส่วนใหญ่น่าจะเป็นชาวญว หรือ กวย หรือ โกย ซึ่งมีหลักฐานสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่าชนพื้นเมืองเป็นกลุ่มญวได้แก่การตั้งหัวเมืองเขมรป่าดงทั้ง 4 เมือง คือ เมืองสุรินทร์ รัตนบุรี สังขะและขุนขันธ์ ซึ่งพระราชพงศาวดารหัวเมืองมณฑลอีสานได้ระบุไว้ชัดเจน นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเขมรป่าดงว่าที่เรียกว่าเขมรป่าดง น่าจะหมายถึงชนกลุ่มชาวญว (กวย) หรือคนไทยเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ส่วย” คือประชาชนที่ส่งส่วยสิ่งของแทนการเข้าประจำการ (ไพร่ส่วย) ฉะนั้นประชากรส่วนใหญ่ของหัวเมืองเขมรป่าดง ซึ่งเป็นเมืองบริวารของเมืองนครราชสีมา และ เมืองพิมาย (สมัยอยุธยาตอนปลาย) ก็เป็นชนชาติญว ก่อนที่คนไทยจะมี

อิทธิพลครอบครองดินแดนบริเวณลุ่มแม่น้ำมูลตอนบน (ธวัช ปุณโณทก. 2527 : 562)

กลุ่มชาติพันธุ์ญว ที่อยู่ในบริเวณพื้นที่อีสานตอนล่าง ในบริเวณจังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ ได้อพยพย้ายถิ่นมาอยู่บริเวณดินแดนของสยามตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย และเป็นคนไทยตามกฎหมายตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อรัฐบาลไทยได้จัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคใหม่ที่เรียกว่าระบบเทศาภิบาล

จากหลักฐานที่กล่าวไว้ในพงศาวดารหัวเมืองมณฑลอีสาน ได้กล่าวถึงพื้นที่ที่เป็นจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานีในปัจจุบันนี้ว่า “เมื่อก่อนจุลศักราชได้ 1,000 ปี (ก่อน พ.ศ. 2181) เป็นทำเลป่าดง ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของคนป่าอันสืบเชื้อสายมาแต่ขอมต่อมาเรียกกันว่า พวก ข่า ส่วย กวย” (หม่อมราชวงศ์วิจิตร. 2506 : 185)

ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ญวในเขตอีสานใต้ในอดีตนั้น ได้มีผู้ศึกษามาเป็นเวลานานหลายทศวรรษจนกระทั่งปัจจุบัน พระยาประจักษ์กิจจักร (แหม่ม บุนนาค) (1904) อีริก ไฮเดนฟาเดิน (Erik Seidenfaden. 1952) หม่อมอมรวงศ์วิจิตร (2526) เอมอนิเยร์ (Aymoniar. 1895, 1897) วิลเลียม สมอลเลย์ (William Smalley) ธวัช ปุณโณทก (2527) ไพฑูรย์ มิกุล และคนอื่น ๆ (2526) โดยนักวิชาการเหล่านี้ได้กล่าวถึงประชาชนในเขตนี้ตามหลักฐานของราชสำนักกรุงเทพฯ ว่า “เขมรป่าดง” (ประจักษ์กิจจักร. 1904 : 177) พระยาประจักษ์กิจจักร เชื่อว่าชนดั้งเดิมที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ในพื้นที่ของอีสานใต้เป็นกลุ่มแรก



คือ กูย กูย หรือ กวย ซึ่งเป็นพวกเดียวกัน แต่เรียกชื่อตามลำเนียงภาษาพูดในแต่ละท้องถิ่น แต่ทางราชการเรียกว่า “ส่วย” ซึ่งเป็นการเรียกกลุ่มชน ที่อยู่ในเขตอีสานใต้สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยพวกนี้อาศัยอยู่ตามเขตแดนรอบนอกหรือ เขตแดนชายขอบและอยู่ใต้การปกครองของเมือง นครราชสีมา เมืองพิมาย แล้วกลับมาขึ้นกับนครราชสีมาอีกตามลำดับ (ไพฑูริย์ มีกุล. 2545 : 4) และต่อมาได้ขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ ไชยเดงฟาเด็น นักชาติพันธุ์วิทยา ชาวเดนมาร์ก ได้ระบุเวลาที่พวกกูยเคลื่อนย้ายมาจากทางตอนเหนือของประเทศอินเดียผ่านดินแดนที่มีชนเผ่าต่าง ๆ ในพม่า และมาถึงบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เมื่อประมาณ 1,200 ปี ก่อนคริสตกาลหรือประมาณ 3,000 ปีเศษมาแล้ว (Seidenfaden. 1952 : 176-177) ชาวกูยเหล่านี้ได้กระจายอยู่เป็นบริเวณกว้างตั้งแต่ภาคใต้ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของราชอาณาจักรกัมพูชา และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย (Department of Army Pamphut. 1970)

ตลอดระยะเวลาอันยาวนานนี้ กลุ่มชาติพันธุ์กูยได้มีการอพยพเคลื่อนย้ายอย่างต่อเนื่องตามที่มีปรากฏในหลักฐานการศึกษาเรื่องชาวกูย อาจสันนิษฐานสรุปได้ดังนี้

ตาราง 1 ข้อมูลการอพยพเคลื่อนย้ายของชาวกูย

ที่	ช่วงระยะเวลา	ข้อมูลการอพยพเคลื่อนย้าย
1	1,200 ปีก่อนคริสตกาลหรือประมาณ 3,000 ปีเศษ	เคลื่อนย้ายมาจากทางตอนเหนือของประเทศอินเดียเข้ามาตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่บริเวณกว้างของพื้นที่ตอนเหนือของประเทศกัมพูชา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยและภาคใต้ของลาว
2	ราว พ.ศ. 1967–1991	มีข้อมูลเป็นหลักฐานปรากฏในกฎหมายอยุธยา ฉบับ พ.ศ. 1974 มีข้อความตอนหนึ่งระบุว่าพ่อค้าต่างชาติที่เดินทางมาค้าขายยังกรุงศรีอยุธยา ประกอบด้วย ชาวอินเดีย มลายู ชาน (ไทยใหญ่) กวย (กูย) แกว (ญวน) และชาติอื่น ๆ
3	ราว พ.ศ. 1980-2017	มีหลักฐานปรากฏในพงศาวดารเมืองละแวก (เมืองหลวงของกัมพูชาในขณะนั้น) ได้กล่าวถึงพระเจ้าธรรมราชาผู้ครองเมืองนครธม (พ.ศ. 1980–2017) ทรงขอความช่วยเหลือกองทัพจากเจ้ากวย (กูย) ที่ตั้งอยู่เมืองตบงขมุม (Thbong Khmum) ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศเขมร และอยู่ทางตอนใต้ของนครจำปาศักดิ์ ให้ส่งทหารไปช่วยพระองค์ปราบกบฏ



ตาราง 1 (ต่อ)

ที่	ช่วงระยะเวลา	ข้อมูลการอพยพเคลื่อนย้าย
4	ราวพุทธศตวรรษที่ 20-21	เป็นช่วงเวลาที่ชาวกูยเคยมีการปกครองเป็นรัฐอิสระอยู่ทางตอนเหนือของเขมรในเขตจังหวัดกำแพงม ติดกับดินแดนลาวตอนใต้ในปัจจุบัน ในช่วงที่เจ้ากูยช่วยกษัตริย์เขมรปราบกบฏได้สำเร็จ และมีสัมพันธไมตรีที่ดียิ่งกัอาณาจักรเขมรนั้น เป็นช่วงที่ชาวกูยได้เดินทางเข้ามาค้าขายกับกรุงศรีอยุธยาซึ่งในช่วงต่อมากษัตริย์เขมรได้ใช้อำนาจทางการทหารปราบปรามชาวกูยและผนวกเอาอาณาจักรกูย เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรเขมร
5	ราว พ.ศ. 2256	การอพยพเคลื่อนย้ายของชาวกูยเกิดขึ้นหลายครั้ง สาเหตุอาจเกิดจากภัยทางธรรมชาติ หรือภัยทางการเมือง จึงเกิดการอพยพขึ้นไปทางตอนเหนือแล้วอยู่ใต้อิทธิพลทางการเมืองของลาวในสมัย “เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร” โดยชาวกูยที่อพยพขึ้นไปจะตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ที่เมืองอัตปือ แสนปาง จำปาศักดิ์ และสาลวัน ในบริเวณที่เป็นตอนใต้ของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ชาวกูยที่อยู่ใต้ อำนาจการปกครองของกษัตริย์เชื้อพระวงศ์เวียงจันทน์ ได้ถูกปราบปรามและถูกเกณฑ์ทหารด้วย จึงอพยพข้ามแม่น้ำโขงมายังฝั่งตะวันตก ซึ่งเป็นดินแดนที่ไม่ขึ้นกับใครในขณะนั้น แล้วตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ทั่วไปปะปนอยู่กับชาวกูยกลุ่มอื่น ๆ ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้ว เส้นทางกาอพยพที่สำคัญ คือทางด่านแก่งสะพือ ซึ่งชาวกูยเรียกว่าแก่งกะชัยผิดู (แก่งงูใหญ่) และในเขตอำเภอโขงเจียม ซึ่งชาวกูยเรียกว่า โพงเจียม (ฝูงช้าง)
6	พ.ศ. 2245-2326	การอพยพหนีออกจากอิทธิพลทางการเมืองของลาวเข้ามาอยู่แถบเทือกเขาพนมดงรักทั้งในเขตภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทยนั้น ชาวกูยเริ่มอพยพเข้ามาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199-2231) และได้มีการอพยพครั้งใหญ่ เข้ามาในจังหวัดสุรินทร์และศรีสะเกษอีก ในยุคปลายของกรุงศรีอยุธยาไปจนถึงสมัยธนบุรี (พ.ศ. 2245-2326) ชาวกูยแต่ละกลุ่มที่อพยพมามีหัวหน้าของตัวเอง



ตาราง 1 (ต่อ)

ที่	ช่วงระยะเวลา	ข้อมูลการอพยพเคลื่อนย้าย
		สาเหตุอื่น ๆ ของการอพยพนอกจากที่กล่าวไปแล้ว ได้แก่ ชาวภูยกุญที่มาก่อนชักชวนให้อพยพตามมา หรือหาบริเวณล่าช้างแหล่งใหม่ เพราะชาวภูยกุญมีความชำนาญในการเดินป่า การล่าช้างและฝึกช้าง การอพยพได้หยุดลงในสมัยรัชกาลที่ 4 ในเวลาต่อมา ได้มีการโยกย้ายไปอยู่จังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ จังหวัดบุรีรัมย์ อุบลราชธานี และมหาสารคาม ชาวภูยกุญในจังหวัดสุรินทร์และศรีสะเกษ เรียกชาวภูยกุญที่โยกย้ายไปว่า “หมู่บ้านใหม่” การใช้ภาษาระหว่างชาวภูยกุญกลุ่มเดิมและกลุ่มที่โยกย้าย ยังคงมีความเข้าใจกันได้เป็นอย่างดีเพราะยังติดต่อกันอยู่

สรุป

กลุ่มชาติพันธุ์ภูยกุญ เป็นกลุ่มชนที่พูดภาษาในตระกูลมอญ-เขมร ซึ่ง อีริค ไชเดนฟาเดิน นักชาติพันธุ์วิทยาชาวเดนมาร์ก กล่าวไว้ว่า ชาวภูยกุญเป็นกลุ่มชนที่อพยพเคลื่อนย้ายมาจากตอนเหนือของประเทศอินเดีย เมื่อประมาณ 3,000 ปีที่ผ่านมาแล้วกระจายตัวอยู่ในบริเวณตั้งแต่ภาคใต้ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอาณาจักรกัมพูชา และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย โดยในพุทธศตวรรษที่ 20 เคยเป็นรัฐอิสระมีอาณาจักรอยู่ที่บริเวณตอนเหนือของจังหวัดกำแพงเพชร ประเทศกัมพูชา และเคยส่งทูตมาค้าขายกับราชสำนักอยุธยา เคยช่วยกษัตริย์เขมรแห่งนครธมปราบกบฏ และเมื่ออำนาจทางการเมืองของเขมรทำการปราบปรามเข้ายึดครองอาณาจักรกัมพูชาที่กำแพงเพชร อาจจะเป็สาเหตุสำคัญในการตัดสินใจอพยพย้ายถิ่นเข้าไปตั้งฐานบริเวณตอนใต้ของประเทศลาว

ที่เมืองอัตปือ แสนปาง จำปาศักดิ์ และสาลวัน และเมื่อต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจทางการเมืองของลาว ก็ได้ถูกปราบปรามและถูกเกณฑ์ทหารอีกด้วย จึงต้องอพยพข้ามลำน้ำโขงเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณตั้งแต่ลุ่มแม่น้ำมูล ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ และบางส่วนของอุบลราชธานี และเนื่องจากบริเวณที่ชาวภูยกุญอาศัยอยู่ในขณะนั้นมีภูมิประเทศเป็นป่าดงทั้งตั้งอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางการปกครองของราชอาณาจักรไทย จึงทำให้มีชื่อเรียกว่าเป็นกลุ่ม “เขมรป่าดง” มาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย กรุงธนบุรี จนกระทั่งถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ประเด็นสำคัญที่เป็นสาเหตุการอพยพย้ายถิ่น น่าจะมาจากอิทธิพลทางการเมืองที่เกิดขึ้นครั้งแรกจากอาณาจักรเขมรและต่อมาจากลาว จึงทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นอย่างต่อเนื่อง และดินแดนที่สงบสุขที่สุดของชาวภูยกุญ



คือ บริเวณพื้นที่อีสานตอนล่าง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยนั่นเอง ในขณะที่เดียวกันการอพยพย้ายถิ่นของชาวกูยบางกลุ่ม เพราะต้องประสบกับภัยทางธรรมชาติ อาทิ น้ำท่วม ฝนแล้งหรืออาจจะเกิดแผ่นดินไหว อย่างรุนแรงตามตำนานเรื่องโตนเลเมเร็คของชาวกูยที่เล่าต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้ต้องแสวงหาผืนป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์และปลอดภัยมากกว่า

การอพยพย้ายถิ่นฐานของชาวกูยในภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทย

ในบริเวณพื้นที่ภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทยในปัจจุบันนี้ มีชาวกูยอาศัยอยู่มากที่สุดในจังหวัดสุรินทร์และศรีสะเกษ และมีชาวกูยบางส่วนอาศัยอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์ อุบลราชธานี และมหาสารคาม

การอพยพย้ายถิ่นฐานของชาวกูยกลุ่มแรกได้อพยพมาจากเมืองอัตปือและแสนปาง เมื่อราว พ.ศ. 2200 (เดิม วิชาคพจนกิจ. 2542 : 167) แล้วแยกย้ายกันเดินทางข้ามแม่น้ำโขงมาเป็น 5 สาย ตั้งเป็นหมู่บ้านในพื้นที่ที่เหมาะสม มีความอุดมสมบูรณ์ โดยมีหัวหน้าผู้นำทางเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่เป็น 6 หมู่บ้านสืบต่อมา จนถึงสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา ได้เกิดเหตุการณ์ขึ้นในสมัยรัชกาลสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ (เจ้าฟ้าเอกทัศ) ในปีพ.ศ. 2302 เมื่อพระยาช้างเผือกได้แตกโรงหนีเข้าป่าดง มาทางเขตเมืองพิมายตะวันออก ซึ่งเป็นที่ชุมชนชาวกูยอาศัยอยู่ คือ บ้านกุดหวาย บ้านเมืองที บ้านโคกอีจจะบึง และบ้านลำดวน โดยมีหัวหน้าหมู่บ้านปกครองอยู่ คือ เชียงลี เชียงปุม เชียงมะ เชียงขันท์ (ตากะจะ)

ชาวกูยกลุ่มนี้เป็นผู้มีความสามารถเชี่ยวชาญในการคล้องช้างและล่าสัตว์ หัวหน้าหมู่บ้านทั้ง 4 คน จึงอาสาพาทหารที่ออกติดตามพระยาช้างเผือก เดินทางเรื่อยไปจนกระทั่งสามารถจับช้างเผือกได้ทางทิศตะวันตกของเมืองจำปาศักดิ์ และได้พากันอาสาพาพระยาช้างเผือกเดินทางกลับไปถวายพระเจ้าเอกทัศที่กรุงศรีอยุธยา จึงได้รับบรรดาศักดิ์แต่งตั้งเป็น “หลวง” ทั้ง 4 คน และโปรดเกล้าให้ยกบ้านเป็นเมือง แล้วเลื่อนบรรดาศักดิ์จาก “หลวง” เป็น “พระยา” และ “พระ” ในปี พ.ศ. 2303 คือ

1. หลวงสุวรรณ (ตาจะกะ) เป็นพระยาไกรภักดีศรีลำดวนเป็นเจ้าเมือง ยกบ้านปราสาทสี่เหลี่ยมดงลำดวนเป็นเมืองขุนันธ์

2. หลวงเพชร (เชียงมะ) เป็นพระสังฆะบุรีศรีอัจจะเป็นเจ้าเมือง ยกบ้านโคกอีจจะหรือบ้านดงยางเป็นเมืองสัวะ

3. หลวงสุรินทร์ภักดี (เชียงปุม) เป็นพระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวางเป็นเจ้าเมือง ยกบ้านคูปะทายเป็นเมืองปะทายสมัน ต่อมาเปลี่ยนเป็นเมืองสุรินทร์

4. หลวงศรีนครเตา (เชียงลี) เป็นพระยาศรีนครเตาเป็นเจ้าเมือง ยกบ้านกุดหวายหรือบ้านเมืองเตาเป็นเมืองรัตนบุรี

เมืองทั้งสี่นี้เป็นเมืองที่ตั้งขึ้นครั้งแรกที่อยู่ชายขอบด้านตะวันออก และอยู่ใต้บังคับบัญชาของเจ้าเมืองพิมายในสมัยกรุงศรีอยุธยา ต่อมาในสมัยกรุงธนบุรี ได้ย้ายมาขึ้นอยู่กับเมืองนครราชสีมา และในรัชกาลที่ 2 กรุงรัตนโกสินทร์ ทางราชสำนักได้ให้ขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. 2349 มาจนกระทั่งปัจจุบัน (ไพฑูรย์ มีกุล. 2545 : 29, 56)



ตลอดระยะเวลาประมาณ 200 ปีที่ผ่านมา ชาวภูยกุญที่อพยพมาจากเมืองอัตบือและเมืองแสนปาง มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตจังหวัดศรีสะเกษและสุรินทร์ โดยที่ชาวภูยกุญต้องอาศัยอยู่ร่วมกับชาวเขมรสูงและชาวลาว จึงเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมและรับเอาวัฒนธรรมของกลุ่มเขมรสูง และวัฒนธรรมลาวเข้ามาในวิถีการดำเนินชีวิตทางสังคมภูยกุญปัจจุบัน ถึงแม้ว่าชาวภูยกุญจะยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และภาษาตนเองได้บางกลุ่ม แต่ความเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏชัดเจนในปัจจุบัน คือในพื้นที่อีสานตอนล่างที่ชาวภูยกุญอพยพมาตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มแรกนั้น เมื่อครั้งตั้งเมืองสุรินทร์ใหม่ ๆ ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวภูยกุญและมีชาวเขมรปะปนอยู่บ้างเล็กน้อยเท่านั้นแต่ในช่วงเวลาต่อ ๆ มา วัฒนธรรมของชาวเขมรกลับมีอิทธิพล และเพิ่มปริมาณมากขึ้นเหนืออิทธิพลของวัฒนธรรมชาวภูยกุญ จึงทำให้วัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวภูยกุญในแต่ละหมู่บ้านลดน้อยลง และถูกกลืนเข้าไปเป็นชาวภูยกุญเขมรและชาวลาวมากขึ้น เหลือกลุ่มชาวภูยกุญเฉพาะกลุ่มน้อยลงไปทุกที เป็นการปรับตัวและพัฒนาการทางสังคม วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เมื่อชาวภูยกุญได้กลายเป็นคนไทยตามกฎหมายตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา

ปัจจุบันกลุ่มชาวภูยกุญที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ระหว่างแม่น้ำมูล กับเทือกเขาพนมดงรักที่ครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ ถึงบุรีรัมย์ เชื่อกันว่าชาวภูยกุญกลุ่มนี้ตั้งถิ่นฐานอยู่มาเนิ่นแล้ว และเป็นกลุ่มดั้งเดิมของชาวภูยกุญที่มีการอพยพกันมาจากทางตอนใต้ของประเทศลาวสู่ประเทศไทยในบริเวณ

ภาคอีสานตอนล่าง โดยจะพบว่ามีชาวภูยกุญอาศัยอยู่หนาแน่นที่สุด คือ จังหวัดสุรินทร์ และศรีสะเกษ ในขณะเดียวกันชาวภูยกุญที่อาศัยอยู่ทางตอนเหนือของจังหวัดกำแพงเพชร ประเทศกัมพูชา ก็มีการอพยพย้ายถิ่นฐานตามแนวเทือกเขาพนมดงรักเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่รวมกันกับชาวภูยกุญที่อพยพมาจากตอนใต้ของประเทศลาวด้วย ดังที่ จิตร ภูมิศักดิ์ (2524) ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อ พ.ศ. 2450 จังหวัดศรีสะเกษยังเป็นเมืองที่มีชาวภูยกุญอยู่กันทั้งเมือง มีพวกลาวเวียง (สาขาเวียงจันทน์) ปะปนอยู่บางหมู่บ้าน แต่วัฒนธรรมของลาวได้เข้ามามีอิทธิพลในหมู่บ้านภูยกุญจึงทำให้มีการผสมผสานวัฒนธรรมชาวภูยกุญที่พูดภาษาลาวด้วยสำเนียงส่วย (ภูยกุญ) โดยสามารถใช้สระเอื้อได้ ในขณะที่ภาษาลาวเวียงเดิมมีแต่สระเอีย ร่องรอยที่แสดงว่าศรีสะเกษเดิมเป็นเมืองของชาวภูยกุญอยู่กันทั้งเมือง ก็คือ ตัวเลขสามะโนครวสมัยนั้น และการเรียกขานชาวศรีสะเกษว่า “ส่วยศรีสะเกษ” จนทุกวันนี้

ในช่วงที่อาณาจักรภูยกุญที่อยู่ทางตอนเหนือของประเทศกัมพูชา ถูกปราบปรามและยึดครองจากอาณาจักรเขมร เส้นทาง การอพยพหนีภัยทางการเมืองที่ปลอดภัยของชาวภูยกุญก็น่าจะเป็นบริเวณตลอดแนวเทือกเขาพนมดงรัก ตั้งแต่จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับเขมรติดกับจังหวัดพระวิหารและสตึงแตรง ซึ่งขณะนั้นเป็นพื้นที่ของอาณาจักรกำปงสวายหรือจังหวัดกำปงธม ประเทศกัมพูชา ในปัจจุบัน ทำให้ทุกวันนี้บริเวณแนวเทือกเขาพนมดงรักระหว่างไทย-กัมพูชา ในส่วนฝั่งประเทศกัมพูชา มีชาวภูยกุญส่วนมากอาศัยอยู่ที่



จังหวัดสตูล ตรัง พะนาวิหาร และกำปงธม และมื่ออยู่เพียงเล็กน้อยที่อาศัยอยู่จังหวัดกำปงจาม และกระแจะ

กลุ่มชาติพันธุ์กวยในพื้นที่อีสานตอนล่างของประเทศไทย

กลุ่มชาติพันธุ์กวยทั้งที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ลาว และกัมพูชา ใช้ภาษา กวย ซึ่งนักภาษาศาสตร์ จัดให้อยู่ในกลุ่มภาษาเดียวกับภาษามอญ-เขมร สาขา Katuie ตะวันตก ซึ่งเป็นภาษาในตระกูลออสโตรเอเชียติก (Thomas & Headley. 1970) ชาว กวย ในแต่ละถิ่นจะมีการใช้สำเนียงภาษาที่แตกต่างกัน หรือเรียกชื่อกลุ่มตามสภาพภูมิประเทศที่ตั้งถิ่นฐาน อาทิ ชาว กวย ที่อาศัยอยู่ใกล้ภูเขา ในอำเภอลองเจียม จังหวัดอุบลราชธานี จะเรียกตนเองว่า “บรู” ส่วนชาว กวย ที่อาศัยอยู่ในบริเวณจังหวัดศรีสะเกษ เรียกตนเองว่า “เยอ” เป็นต้น โดยไพฑูริย์ มิกุล (2545 : 53-54) ได้แบ่งกลุ่มชาว กวย ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยออกเป็น 5 กลุ่มดังต่อไปนี้

1. กวยมะไฮ (Kui M'ai) อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี โดยกลุ่มที่อาศัยอยู่ใกล้ภูเขา ซึ่งในภาษากวยเรียกภูเขาวว่า “บลู” จึงเรียกชื่อกลุ่มตนเองว่า “บลู” หรือ “บรู” ชาว กวย กลุ่มนี้จะอาศัยอยู่ในเขตอำเภอลองเจียม จังหวัดอุบลราชธานี บริเวณระหว่างแม่น้ำโขงและดินแดนลาวตอนใต้

2. กวยมะลอ (Kui M'lo) อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ และสุรินทร์

3. กวยเยอ หรือ โย (Kui Yer , Yo) อาศัยอยู่ในเขตอุบลราชธานีและศรีสะเกษ

4. กวยมะลัว หรือ มะหลัว (Kui M'loa) อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดศรีสะเกษและสุรินทร์

5. กวยเจียง หรือ กวยอะจิง (ส่วยช้าง) อาศัยอยู่ในเขตอำเภอท่าตูมและอำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ การเรียกชื่อกลุ่มนี้ เพราะมีความชำนาญในการคล้องช้างนั่นเอง

ส่วนกลุ่มชาว กวย ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดกำปงธม ประเทศกัมพูชาในปัจจุบัน ส่วนมากจะกระจุกตัวอาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอปราสาท บรรลึงก์ อำเภอปราสาทสอมโบว์ อำเภอกำปงสวาย และอำเภอสันตัน จะมีชื่อเรียกแบ่งเป็น ออกเป็น 3 กลุ่มดังต่อไปนี้

1. กวยวะ (Kuoy Va) อาศัยอยู่ในเขตอำเภอปราสาทบรรลึงก์และอำเภอกำปงสวาย จังหวัดกำปงธม

2. กวยอ้อก (Kuoy Auk) อาศัยอยู่ในเขตอำเภอปราสาทสอมโบว์ จังหวัดกำปงธม

3. กวยอันตรอ (Kuoy Autor) อาศัยอยู่ในเขตอำเภอสันตัน จังหวัดกำปงธม

ในประเทศกัมพูชา มีผู้ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์กวยได้แบ่งกลุ่มชาว กวย ยุคแรกออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่

1. กวยมไฮ (Kuoy Mahai) หรือ กวยม-อาย (Kuoy Mahay) อาศัยอยู่ที่จังหวัดสีทันดรทางภาคใต้ของลาว ระหว่างแม่น้ำโขง และตามบริเวณชายแดนไทย-ลาว

2. กวยมอร์ (Kuoy Monh) หรือ กวยมลอ (Kuoy Malor) อาศัยอยู่ตามบริเวณชายแดนลาว-กัมพูชา ทางตะวันตกของฝั่งแม่น้ำโขง ในจังหวัดพะนาวิหาร ประเทศกัมพูชา





3. กุยนทอ (Kuoy Nto) หรือ กุยมานิค (Kuoy Manik) อาศัยอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของมลูปเปรย ในจังหวัดพระวิหาร ประเทศกัมพูชา

4. กุยปอร์ หรือ เปอร์ (Kuoy Porh) หรือ กุยออเทอร์ (Kuoy Autor) อาศัยอยู่ทางทิศใต้ และตะวันตกเฉียงใต้ของมลูปเปรย และทางตะวันออกของเทือกเขาพนมตะเบง ในจังหวัดพระวิหาร ประเทศกัมพูชา

5. กุยฮาร์ (Kuoy Hah) หรือ กุยเด็ค (Kuoy Dek) หรือ กุยอัค (Kuoy Auk) อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของพนมเด็ค ในจังหวัดกำปงธม ประเทศกัมพูชา

ต่อมาสำนักชาติพันธุ์วิทยาในสมัยหลัง ได้จัดแบ่งกลุ่มชาวกูยในประเทศไทยและประเทศกัมพูชา ออกเป็น 5 กลุ่มเช่นกัน ได้แก่

1. กุยดำเรย (Kuy Damrei) อาศัยอยู่ตามชายแดนไทย-กัมพูชา ศูนย์กลางของกุยดำเรยอยู่ที่จอมกสาน (Cheom Ksan) ในจังหวัดพระวิหาร ประเทศกัมพูชา รวมถึงตอนใต้ของเทือกเขาตะเบง ในจังหวัดพระวิหาร ประเทศกัมพูชาด้วย

2. กุยนเลอร์ (Kuy N'lur) อาศัยอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของมลูปเปรย และทางตะวันออกของเทือกเขาตะเบงในจังหวัดพระวิหาร ระหว่างเมืองสตึงแตรงและมลูปเปรย ในประเทศกัมพูชา

3. กุยโอ (Kuy O) อาศัยอยู่ในจังหวัดสตึงแตรง และจังหวัดพระวิหาร ในประเทศกัมพูชา

4. กุยกระฮอล (Kuy Kraol) เป็นกลุ่มที่มีถิ่นอาศัยอยู่ที่เมืองสตึงแตรง และกระเต

(Kratee) ในจังหวัดกระแจะและมณฑลคีรี (Modol Kiri) ในประเทศกัมพูชา

5. กุยนตรา (Kuy N'tra) อาศัยอยู่ระหว่างพนมเด็คและเมืองกำปงธม รวมทั้งบริเวณทั้งสองฝั่งของแม่น้ำสตีงแตรง

ส่วนชาวกูยที่อาศัยอยู่ในลาวตอนใต้ บริเวณเมืองจำปาศักดิ์ อັตบือ แสนแบง และสาวันนั้น ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีชื่อเรียกกลุ่มต่าง ๆ ขณะที่พบว่ากลุ่มชาวกูยที่อาศัยอยู่ที่ตอนเหนือของจังหวัดกำปงธมในประเทศกัมพูชาและกลุ่มชาวกูยที่อาศัยอยู่ในบริเวณภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทยนั้น มีชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์กูยของตนเองตามลำน้ำเนืองที่พุดมากถึงจำนวน 18 กลุ่ม คือ กุยมะโฮหรือกูยม-อาย กุยมนอร์หรือกูยมลอร์ กุยนทอร์หรือกุยมานิค กุยเปอร์หรือเปือร์หรือกุยออเทอร์ กุยฮาร์หรือกุยเด็คหรือกุยอัค กุยดำเรย กุยนเลอร์ กุยโอ กุยกระฮอล กุยนตรา กุยวะ กุยฮ็อก กุยอันเดรอ กุยมะโฮ กุยบลูหรือกุยบรู กุยมะลอ กุยเยอหรือกุยโย กุยมะลัวหรือกุยมะหลัว และกุยอาเจียงหรือกุยอะจิง

จากลำน้ำเนืองที่ออกเสียงในกลุ่มของชาวกูยแต่ละกลุ่มนี้เอง ทำให้ผู้ที่ศึกษาเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์กูย เรียกชื่อพวกเขาแตกต่างกันตามลำน้ำเนืองของแต่ละถิ่น เช่น กุย กุย กวย หรือโกย เช่นเดียวกับที่ชาวต่างชาติมีชื่อที่ใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์กูยแตกต่างกัน เช่น Kuy Kui Kuoy Koui และ Kouai เป็นต้น

คำว่า “กูย” ที่กลุ่มชาติพันธุ์ใช้เรียกตนเองนั้นในภาษาของชาวกูยมีความหมายว่า “คน” ส่วนคำว่า “ส่วย” นั้น เป็นคำที่ใช้เรียกกลุ่ม “เขมรป่า” ในระบบไพร่ส่วยในสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้นที่กำหนดให้ชาวเขมรป่าดงส่งส่วยแทน



การถูกเกณฑ์แรงงาน เช่นให้ส่งส่วยเป็นครั้ง
ไม้เนื้อหอม ขี้ผึ้ง งาช้าง และของป่าอื่น ๆ
ทำให้ต่อ ๆ มา ชาวถูกเรียกว่าเป็น “ส่วย”
แต่พวกเขาจะเรียกตนเองว่า “กวย” เท่านั้น
ในปัจจุบันนี้จึงไม่เหมาะสมที่เรียกชาวถูกว่า
เป็นส่วยอีกต่อไป

ในปัจจุบันชาวถูกส่วนใหญ่จะสามารถ
พูดได้ทั้งภาษาถูก ภาษาไทยกลางและภาษา
เขมรที่เป็นภาษาถิ่นในพื้นที่อีสานตอนล่าง
โดยได้กรุ่นหลัง ๆ พูดภาษาถูกได้น้อยลง โดยมี
การปรับตัวทางสังคม วัฒนธรรม และการ
ดำเนินชีวิต เช่นเดียวกันกับสังคมชนบททั่วไป
ของไทยในปัจจุบัน

ได้มีการสำรวจประชากรกวยในพื้นที่
จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และ
บุรีรัมย์ ในปี 2533 พบว่า มีประชากรกวย
รวม 686 หมู่บ้าน รวมจำนวนประชากร
273,570 คน (วรรณ เทียนมี. 2533) ต่อมา
ในปี 2544 ได้มีการสำรวจประชากรกวยใน
จังหวัดบุรีรัมย์ นครราชสีมา มหาสารคาม
ศรีสะเกษ สุรินทร์ พบว่าในปัจจุบันมี
ประชากรประมาณ 4 แสนเศษ โดยมีประชากร
ประมาณครึ่งหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์กวยที่อาศัย
อยู่ในพื้นที่อีสานตอนล่างในขณะนี้อาศัยอยู่
ในจังหวัดสุรินทร์

เอกสารอ้างอิง

- เดิม วิภาคพจนกิจ. (2542). **ประวัติศาสตร์อีสาน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธวัช ปุณโณทก. (2527). **แนวทางการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ไพฑูรย์ มีกุล. (2545). **การพัฒนาสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรป่าดง**. นนทบุรี : สาขาวิชา
ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Thomas, D.D & Headley, R.M. (1970). “More on Mon-Khmer Subgroupings”
Lingua. 25 : 398-418.

